

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА ФАКТАМИ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ**USE OF THE RESULTS OF COVERT INVESTIGATIVE (DETECTIVE) ACTIONS IN CRIMINAL PROCEEDINGS ON THE FACTS OF ILLEGAL TRANSFER OF PERSONS ACROSS THE STATE BORDER OF UKRAINE**

Халимон С.І., д.ю.н.,
професор, заступник начальника кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
orcid.org/0000-0003-2998-7235

Карплюк В.М., курсант IV курсу факультету правоохоронної діяльності
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
orcid.org/0009-0007-8936-5565

У статті здійснено всебічний аналіз нормативно-правових, організаційних та практичних аспектів використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) у кримінальних провадженнях щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Актуальність дослідження зумовлена воєнним станом та різким зростанням кількості злочинів, передбачених ст. 332 КК України, що пов'язані з ухиленням військовозобов'язаних від виконання конституційного обов'язку шляхом спроб незаконного виїзду за кордон. У статті охарактеризовано інститут НСРД як ключовий елемент сучасного кримінального процесу, що забезпечує отримання доказів, недоступних звичайними слідчими (розшуковими) діями. Значну увагу приділено контролю за вчиненням злочину як найбільш результативному виду НСРД, що дозволяє документувати умисел, розподіл ролей та факт отримання неправомірної вигоди. На основі вивчення понад 30 судових рішень проаналізовано проблеми допустимості доказів, типові процесуальні порушення, недоліки технічної фіксації та розсекречування матеріалів. Порушено питання відмежування правомірного контролю від провокації злочину, з урахуванням практики ЄСПЛ. Запропоновано напрями удосконалення нормативного регулювання, стандартизації технічних процедур і підвищення судового контролю, що сприятиме підвищенню ефективності протидії незаконному переправленню осіб через державний кордон.

Ключові слова: негласні слідчі розшукові дії, кримінальне провадження, незаконне переправлення осіб, державний кордон, документування, контроль за вчиненням злочину, кримінальний процес, воєнний стан, допустимість доказів, Державна прикордонна служба України, судова практика.

The article provides a thorough and multidimensional analysis of the legal, organizational, and practical foundations for the use of covert investigative (detective) actions (CIDA) in criminal proceedings concerning the illegal transfer of persons across the state border of Ukraine. The relevance of the study derives from martial law and the significant increase in crimes under Article 332 of the Criminal Code of Ukraine, particularly attempts by conscription-liable citizens to evade their constitutional duty by illegally crossing the border. The article characterizes CIDA as a crucial component of the modern criminal procedure that enables the collection of evidence inaccessible through ordinary investigative actions. A substantial part of the research focuses on crime-commission control as the most effective form of CIDA, capable of documenting intent, functional distribution within criminal groups, and receipt of illicit benefits. Based on the analysis of more than 30 judicial decisions, the study identifies key challenges in the admissibility of evidence, procedural violations, deficiencies in technical recording, and issues related to declassification of materials. The article also examines the distinction between lawful crime-commission control and unlawful provocation, with reference to the case law of the European Court of Human Rights. Proposed measures include the improvement of legal standards, technical procedures, and judicial oversight to enhance the reliability and effectiveness of CIDA in counteracting illegal border-crossing activities.

Key words: covert investigative actions, criminal proceedings, illegal transfer of persons, state border, evidence collection, crime-commission control, criminal procedure, martial law, admissibility of evidence, State Border Guard Service of Ukraine, judicial practice.

Постановка проблеми. Україна перебуває в стані оголошеної війни і потерпає від неспровокованої злочинної агресії росії. Відповідно до статті 17 Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості покладаються на Збройні Сили України (далі – ЗС України). Незважаючи на те, що у перші дні введення воєнного стану в Україні значна кількість осіб чоловічої статі поповнили лави військових формувань, є частина громадян, які в силу різних обставин намагаються уникнути виконання свого громадянського обов'язку, а фактично вчиняють різні дії чи бездіяльність з метою уникнення призову на військову службу [1, с. 203].

Такі дії становлять пряму загрозу національній безпеці та свідчать про поширення організованих схем незаконного переправлення осіб через державний кордон України.

У зв'язку з цим протидія зазначеним правопорушенням, передбаченим статтею 332 Кримінального кодексу України, набула особливого значення для правоохоронних органів, зокрема в умовах дії правового режиму воєнного стану. Ефективність розслідування таких злочинів значною мірою залежить від можливості застосування спеціальних процесуальних інструментів, зокрема результатів негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД), які дозволяють виявляти, документувати та фіксувати приховану злочинну діяльність. Водночас використання результатів НСРД у кримінальному провадженні є складною й багатоаспектною проблемою, що поєднує нормативно-правові, організаційні та доказові виміри.

З одного боку, законодавство України, передусім положення Кримінального процесуального кодексу (Глава 21), визначає правові підстави, межі та процедури застосування НСРД. З іншого боку, у практиці слідчих, прокурорів та суддів спостерігається низка колізій, пов'язаних із допустимістю, належністю та достовірністю отриманих

доказів, проблемами документування та подальшої легалізації результатів отриманих у процесі негласної роботи.

Актуальність досліджуваної теми зумовлюється необхідністю вироблення єдиних підходів до нормативно-правового забезпечення та організаційних механізмів використання результатів НСРД, що дозволяють встановлювати обставини кримінального правопорушення з дотриманням стандартів прав людини та принципів верховенства права. Особливе значення це має для кримінальних правопорушень пов'язаних з порушенням недоторканності державних кордонів, які нерідко мають організаційний та латентний характер, а в умовах дії правового режиму воєнного стану їх рівень набув загрозливих масштабів [2]. Вирішення даної проблеми потребує системного аналізу національного законодавства, практики Європейського суду з прав людини та сучасних тенденцій кримінального процесу, що забезпечить підвищення ефективності кримінального переслідування та зміцнення гарантій законності в Україні.

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій як різновиду слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню був і є предметом дослідження таких вітчизняних вчених: Л. І. Аркуши, Ю. В. Баулін, В. Д. Берназа, О. А. Білічак, Р. І. Благути, В. О. Глушкова, С. О. Гриненка, О. М. Дроздова, О. В. Капліної В. А. Колесника, С. С. Кудінова, Є. Д. Лук'янчикові, Д. Й. Никифорчука, Д. П. Письменного, М. А. Погорельського, О. І. Полуховича, С. Р. Тагієва, В. М. Тертишника, Л. Д. Удалової, Р. М. Шехавцова, М. Є. Шумила, О. О. Юхна та ін. Зазначені автори досліджували поняття, правову природу, систему НСРД і їх співвідношення з оперативно-розшуковими заходами, можливість використання в системі доказування тощо. Водночас у контексті використання результатів НСРД у провадженнях за ст. 332 КК України залишаються відкритими питання процесуалізації матеріалів НСРД (документування, верифікація цифрових слідів), критеріїв допустимості й належності доказів із огляду на стандарти Європейського суду з прав людини, специфіки застосування контролю за вчиненням злочину для документування організованих каналів переправлення, міжвідомчої взаємодії Національної поліції України та Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужби).

Мета та завдання дослідження. Мета статті полягає у комплексному науковому аналізі нормативно-правових та організаційних засад використання результатів НСРД у кримінальних провадженнях за фактами незаконного переправлення осіб через державний кордон України, з'ясуванні їх процесуального статусу, визначенні проблем застосування та виробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання і підвищення ефективності використання таких доказів у діяльності органів досудового розслідування.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-правових методів, застосування яких дозволило забезпечити комплексність та об'єктивність аналізу проблематики. Використано діалектичний метод для з'ясування сутності та закономірностей розвитку НСРД у кримінальному процесі. Системно-структурний підхід дав можливість дослідити їх місце в системі засобів доказування та процесуального забезпечення. Формально-юридичний метод застосовано для тлумачення норм кримінального процесуального законодавства. Аналіз і синтез використані для узагальнення наукових підходів до проблеми використання НСРД у доказуванні злочинів пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон. Емпіричну основу статті складають понад 30 вироків винесених національними судами України за ознаками злочину передбаченого ч. 3 ст. 332 КК України.

Результати дослідження. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій є одним із найскладніших і водночас найважливіших елементів сучасного кримінального процесу України. Не вдаючись у дискусію щодо поняття та змісту НСРД зазначимо, що їх сутність найповніше проявляється у функціях, які вони виконують, забезпечуючи отримання інформації про злочин та осіб, причетних до його вчинення. Крім того, вони мають доказове значення: результати НСРД при належному документуванні стають джерелами фактичних даних у кримінальному провадженні. Як підкреслює С. В. Смаглюк, цей інститут є «процесуальною формою використання криміналістичних засобів і методів», що дозволяє інтегрувати практику ОРД у межі кримінального процесу з дотриманням вимог законності [3, с. 213].

Особливе місце посідає застосування НСРД у воєнних умовах. В. Пчолкін та О. Федосова відзначають, що за воєнного стану зростає кількість тяжких злочинів, пов'язаних із посяганням на національну безпеку, що потребує ширшого використання негласних методів. Проте автори наголошують на небезпеці зниження стандартів пропорційності та необхідності посилення прокурорського і судового контролю для уникнення зловживань [4, с. 111]. Таким чином, у воєнних реаліях роль НСРД істотно зростає, проте разом із цим актуалізуються й вимоги до гарантій прав людини.

Серед масиву кримінальних правопорушень, що набули суттєвого зростання у період повномасштабного вторгнення (посягання на національну безпеку України, порядок проходження військової служби, недоторканності державних кордонів тощо) особливої уваги заслуговує незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Як вже зазначалось раніше, незаконне перетинання державного кордону України особами призовного віку набуло сьогодні загрозливих масштабів [1], і лівова частка такого перетинання здійснюється шляхом незаконного переправлення осіб через державний кордон України.

Негласні слідчі (розшукові) дії становлять одну з найбільш важливих форм отримання доказів у кримінальних провадженнях, що стосуються незаконного переправлення осіб через державний кордон, передбаченого ст. 332 КК України. Вони дозволяють уповноваженим органам документувати приховану злочинну діяльність, фіксувати зв'язки та роль учасників злочинних груп, а також отримувати інформацію, недоступну звичайними слідчими методами.

Відповідно до ч. 1 ст. 41 КПК України суб'єктами, уповноваженими на проведення НСРД, є оперативні підрозділи органів Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, органів Держприкордонслужби та іншими уповноваженими суб'єктами визначеними законом [5]. Особливе значення участі Держприкордонслужби у проведенні НСРД підтверджується як законодавчими приписами, так і практикою: саме ці підрозділи володіють, як оперативною інформацією щодо організованих схем міграційних правопорушень так і спеціальними технічними засобами виявлення незаконних переміщень осіб [6, с. 55; 7]. В умовах дії правового режиму воєнного стану роль органів охорони державного кордону істотно посилилась, оскільки з лютого 2022 року незаконне переправлення осіб призовного віку перетворилося на масове явище.

Слід підкреслити, що надання повноважень прикордонним підрозділам проводити НСРД є логічним наслідком модернізації кримінального процесуального законодавства, яке передбачає розширення інструментарію боротьби з транснаціональною злочинністю, у тому числі з організованими формами незаконної міграції. Це відповідає положенням Рішення Конституційного Суду України від 20.10.2011, де підкреслено, що збирання доказів у кримінальному провадженні може здійснюва-

тися спеціалізованими органами, за умови дотримання процесуальних гарантій і принципу законності [8]. Таким чином, суб'єктний склад НСРД визначається як система взаємопов'язаних органів, діяльність яких має ґрунтуватися на взаємодії та обміні інформацією.

У науковій літературі також наголошується на важливості комплексної взаємодії оперативних підрозділів під час протидії злочинам, пов'язаним із незаконним переправленням осіб через державний кордон України. Зокрема, Є. Бегалов підкреслює, що ефективність розслідування злочинів за ст. 332 КК України залежить від спільної роботи Національної поліції, Держприкордонслужби, Служби безпеки України та Державної міграційної служби, особливо на стадії початкового етапу оперативної розробки [9, с. 2]. У свою чергу, М. Горин, аналізуючи сучасну практику, констатує, що обов'язковою умовою успішного документування організованих каналів переміщення є негласна фіксація переговорів та переміщень учасників, що потребує залучення технічних засобів НСРД і організації контрольованих оперативних заходів [10, с. 108].

Практика судів свідчить, що у провадженнях щодо незаконного переправлення осіб вирішальну роль відіграють саме результати діяльності підрозділів, уповноважених на проведення НСРД. Наприклад, у вироку Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10.03.2025 у справі № 308/11109/23 суд визнав належними та допустимими докази, отримані шляхом контролю за вчиненням злочину та аудіо фіксації переговорів організатора з особами, що мали намір незаконно перетнути кордон [11]. Аналогічним чином у вироку Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 14.04.2025 матеріали негласного спостереження та аудіоконтролю були покладені в основу встановлення ролі кожного учасника злочинної схеми [12].

Отже, проведення НСРД у кримінальних провадженнях щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України забезпечується системою взаємодіючих суб'єктів, серед яких ключову роль відіграють оперативні підрозділи Держприкордонслужби, Національної поліції та Служби безпеки України. Їх діяльність є критично важливою для виявлення механізмів організованого злочинності, а результати НСРД становлять один з основних масивів доказів, що підтверджує як судовою практикою, так і доктрина.

Контроль за вчиненням злочину є найбільш результативним видом НСРД у кримінальних провадженнях щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон, оскільки дозволяє виявляти, фіксувати та припиняти злочинну діяльність у динаміці її розвитку. За ст. 271 КПК України контроль за вчиненням злочину включає контрольовану поставку, контрольовану та оперативну закупки, спеціальний слідчий експеримент, а також імітування обстановки злочину. У кримінальних провадженнях за ст. 332 КК України найбільш поширеними формами є контрольована та оперативна закупка або спеціальний слідчий експеримент.

Метою контролю за вчиненням злочину є сприяння викриттю організаторів та учасників злочинних угруповань, перевірка інформації про причетність конкретних осіб, встановлення способу вчинення злочину та розподілу ролей, а також фіксація факту отримання неправомірної вигоди. Науковці наголошують, що контроль за вчиненням злочину є ключовим інструментом доказування у справах про незаконне переправлення осіб, оскільки дозволяє безпосередньо підтвердити умисел та корисливу мотивацію організатора [9, с. 116].

Контроль за вчиненням злочину за своїм змістом є найбільш близьким до виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК України). Проте вказані обставини не тотожні [13, с. 340].

Саме застосування контролю за вчиненням злочину часто стає вирішальним фактором у встановленні факту співучасті. Наприклад, у вироку Ужгородського міськрайонного суду від 10.03.2025 у справі № 308/11109/23 обвинувачений особисто отримав від осіб, які перебували під контролем правоохоронних органів, частину обумовленої суми – 5900 доларів США [14]. Цей доказ суд визнав отриманим законним шляхом, адже контроль за вчиненням злочину був санкціонований прокурором, а хід злочину документувався за допомогою аудіозапису, відеозйомки та GPS-навігації. Подібні рішення містяться і в матеріалах судової практики щодо незаконного переправлення осіб, зокрема у вироках Великоберезнянського суду № 304/636/24 [15] та Самбірського міськрайонного суду № 452/2618/24 [16].

Згідно зі ст. 275 КПК України, результати конфіденційного співробітництва, яке здійснювалось у результаті контролю за вчиненням злочину можуть бути використані як докази, за умови що при їх отриманні було дотримано вимог закону, проведення НСРД, а весь процес належно фіксувався. У деяких випадках фіксація контрольованої діяльності може супроводжуватися додатковими слідчими (розшуковими) діями – зокрема, обшуками, прослуховуванням каналів зв'язку, негласним спостереженням або слідчим експериментом. Важливу роль відіграє й техніко-криміналістичне забезпечення, яке дозволяє отримати об'єктивну інформацію та мінімізувати можливі сумніви щодо достовірності доказів.

Як зазначає Г. Р. Крет у разі участі таких осіб (конфідентів) у проведенні цієї НСРД суди першої та апеляційної інстанцій повинні перевірити додержання вимог ст. 275 КПК під час їх залучення до участі в ній [17, с. 135].

У правозастосовній площині одним з актуальних питань є співвідношення контролю за вчиненням злочину та провокації злочину. Практика ЄСПЛ, зокрема рішення у справі «Раманаускас проти Литви», «Таранекс проти Латвії», «Тейксейра де Кастро проти Португалії» встановлює критерій допустимості, який полягає у неприпустимості активного підбурювання особи до вчинення злочину. В Україні це правило закріплено в ст. 271 КПК, яка прямо забороняє провокацію. І як вбачається відмінність між провокацією злочину та правомірним контролем за злочинном полягає у тому, хто саме виступив ініціатором злочину: а) якщо ініціативу висловив злочинець, а правоохоронці чи особа, яка діє під їх контролем, лише приєдналися до вже початої злочинної діяльності і обмежилися подальшим пасивним супроводом цієї поведінки злочинця, має місце правомірний контроль за вчиненням злочину; б) але якщо ініціативу початково проявили правоохоронці чи особа, що діє під їх контролем (наприклад, прояв ініціативи в контактах, повторна пропозиція, наполегливі нагадування тощо), а злочинець лише погодився, тоді має місце підбурювання (провокація) до злочину [13, с. 341–342].

Один із найпоширеніших способів пошуку осіб, які бажають отримати послугу переправлення через державний кордон полягає у пропозиції через різноманітні соціальні мережі або телеграм-канали, які забезпечують певну конспірацію. Тактичні прийоми оперативних підрозділів полягають у пошуку таких пропозицій і у подальшому їх супроводі та контролі.

Слід зауважити, що вказаний вид НСРД дозволяє не лише виявляти вже існуючі злочинні схеми, але і запобігати створенню нових, що підтверджує його превентивну роль. Документування процесу підготовки до злочину є одним з найважливіших практичних результатів діяльності оперативних підрозділів, адже саме цей етап є найбільш латентним та складним для класичного виявлення.

Таким чином, контроль за вчиненням злочину є важливим інструментом доказування у справах про незаконне переправлення осіб через державний кордон України.

Його застосування забезпечує можливість виявлення та нейтралізації організованих злочинних груп, документування розподілу функцій учасників та фіксації моменту отримання неправомірної вигоди. Ефективність цього виду НСРД підтверджується науковими дослідженнями та численною судовою практикою. У межах дослідження авторським колективом вивчено понад 30 вироків винесених національними судами за ч. 3 ст. 332 КК України де було використано контроль за вчиненням злочину, матеріали з яких частково використані як приклади.

Застосування НСРД дозволяє забезпечити фіксацію об'єктивних доказів, які підтверджують злочинний умісел, структуру групи, ролі її учасників та канали сполучення, що є необхідним елементом доказування у провадженнях за ст. 332 КК України. Як слушно зазначає М. Горин, без НСРД встановити взаємозв'язки між учасниками організованої групи є практично неможливим, оскільки традиційні слідчі дії часто дають лише фрагментарну інформацію [10].

Судова практика підтверджує, що саме матеріали НСРД становлять основу доказування у більшості проваджень щодо незаконного переправлення осіб. Наприклад, у вирокі Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10.03.2025 у справі № 308/11109/23 відтворено результати аудіо- та відеоконтролю, що містили переговори обвинуваченого з особами, які прагнули незаконно виїхати за кордон, де зафіксовано умови передавання винагороди та механізм переправлення [14]. Аналогічно, вирок Самбірського міськрайонного суду від 14.04.2025 у справі № 452/2618/24 містить дані протоколів аудіоконтролю та огляду мобільних пристроїв, які дозволили деталізувати обставини домовленостей, порядок передачі коштів та факт попередньої змови [16].

Матеріали НСРД застосовуються також для формування обвинувальної стратегії щодо виявлення та документування стійкості організованої групи, тривалості її діяльності та розподілу ролей. Як зазначає В. Колесник, результати НСРД мають ключове значення для доведення організованої форми злочинної діяльності, оскільки містять об'єктивні відомості, які не можуть бути отримані звичайними засобами кримінального провадження [18, с. 294].

Таким чином, використання матеріалів НСРД у кримінальних провадженнях за фактами незаконного переправлення осіб через державний кордон України є не лише ефективним інструментом виявлення організованих злочинних груп, але й суттєво підвищує рівень доказування у суді, забезпечує реалізацію конституційних засад змагальності та справедливого судочинства.

Незважаючи на значний доказовий потенціал результатів НСРД у кримінальних провадженнях щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України, використання цих матеріалів у судовому процесі є одним із найбільш проблемних аспектів кримінального процесуального доказування. Складність полягає у поєднанні високих вимог до процесуальної форми збору інформації та необхідності дотримання конституційних гарантій недоторканності приватного життя, що передбачені ст. 31 Конституції України. Порушення навіть однієї із цих вимог призводить до втрати доказової сили матеріалів НСРД, їх виключення із кримінального провадження і, відповідно, до неможливості притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Наукові джерела та судова практика свідчать, що однією з найбільш поширених проблем є порушення вимог ст. 246 КПК України, яка встановлює загальні правила проведення НСРД, порядок отримання дозволу слідчого судді та межі такого дозволу. Будь-яке відхилення від передбаченої законом процедури породжує сумніви у допустимості доказів. Верховний Суд неодноразово наголошував, що відсутність ухвали слідчого судді про дозвіл на про-

ведення НСРД унеможливило використання їх результатів у доказуванні, що прямо підтверджено у постанові ВС у справі № 199/4010/16-к (провадження № 51-3485км19). Аналогічні правові підходи викладені у рішеннях Великої Палати Верховного Суду від 16.01.2019 у справі № 751/7557/15-к та від 16.10.2019 у справі № 640/6847/15-к, де підкреслено, що порушення порядку санкціонування НСРД є безумовною підставою для визнання отриманих матеріалів недопустимими доказами [19].

О. Дахно звертає увагу на те, що слідчі та оперативні підрозділи часто допускають порушення процедури розсекречування носіїв інформації, що ускладнює встановлення їхньої автентичності та цілісності. Науковець зазначає, що через відсутність стандартизованих правил розсекречування нерідко виникають сумніви щодо того, чи надані суду матеріали є повними і чи не зазнали вони несанкціонованих змін [20, с. 158]. Аналогічні проблеми відзначає також С. Смаглюк, наголошуючи, що недотримання правил оформлення протоколів НСРД та опису носіїв інформації є підставою для визнання доказів недопустимими, попри їхню фактичну доказовість [3, с. 214].

Прикладом судового реагування на такі порушення є вирок Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 14.04.2025 у справі № 452/2618/24, де суд визнавав необхідним ретельно перевірити законність проведення аудіо- та відеоконтролю, дослідивши порядок санкціонування та оформлення НСРД, і лише після цього підтвердив їхню допустимість [12]. Натомість у ряді інших проваджень суди констатували недопустимість матеріалів НСРД через складення чи підписання протоколу про проведення негласних слідчих дій не уповноваженою на це особою; відсутність відомостей про безпосередній хід проведення негласних заходів; відсутність належного опису й упакування речових доказів, вилучених у результаті негласних заходів; невідповідність інформації вказаної в протоколі та тією що міститься на матеріальних носіях; відсутність у протоколі відомостей про співробітників інших підрозділів залучених як спеціалістів; розбіжність між фактичним часом і місцем проведення НСРД та відомостями, указаними в протоколі [21, с. 300].

Суттєвою проблемою є відсутність єдиних стандартів технічної фіксації НСРД. На думку О. Лісового, непоодинокими є ситуації, коли технічні засоби, використані при проведенні НСРД, не дозволяють відтворити отримані записи у належній якості, що породжує сумніви у достовірності доказів [22, с. 163]. Очевидно, що у випадках, коли аудіо- або відеозаписи містять технічні дефекти, спірні фрагменти або монтажні переходи, суди часто визнають їх недопустимими, оскільки неможливо підтвердити їхню автентичність.

У практиці проваджень за ст. 332 КК України (справи № 308/11109/23, № 495/12981/23, № 338/658/23) матеріали НСРД часто стають центральними доказами обвинувачення, однак захист нерідко заперечує їх допустимість, посиляючись на відсутність можливості перевірки первинних носіїв, технічних параметрів записів або повноти розсекречених матеріалів [23, 24].

Суттєвою проблемою є можливість документування злочинної діяльності переправників при використанні для розрахунків криптовалюти. Криптовалюти, зокрема Bitcoin, стали ключовим інструментом для анонімного переведення нелегальних доходів у «чисті» гроші, оскільки транзакції майже неможливо відстежити без належного законодавчого регулювання [25, с. 289].

Це вказує на необхідність удосконалення інституційних механізмів судового контролю та стандартизації процесу доказування.

У зв'язку з цим перспективними напрямками удосконалення практики використання результатів НСРД є:

запровадження у законодавстві чітких процедур перевірки автентичності аудіо- і відеозаписів та цифрових

носіїв, включно з криптографічними механізмами захисту первинних файлів;

уніфікація форм протоколів НСРД та стандартизація опису носіїв інформації, що зменшить ризик втрати доказового значення записів;

підвищення рівня судового контролю, включаючи обов'язковий аналіз дотримання балансу між інтересами правосуддя і правами особи;

забезпечення реальної можливості сторони захисту перевіряти достовірність матеріалів НСРД шляхом доступу до первинних носіїв, технічної інформації та повних протоколів.

Висновки. Таким чином, ефективність використання результатів НСРД у кримінальних провадженнях щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України значною мірою залежить від суворого дотримання процесуальних вимог, високого рівня технічної та документальної дисципліни, належної якості судового контролю та вдосконалення інституційного механізму перевірки доказів. Лише за умови комплексного підходу можна забезпечити їхню допустимість, належність

і достовірність у кримінальному процесі та гарантувати реальну ефективність протидії даній категорії злочинів.

Контроль за вчиненням злочину є ключовим інструментом документування незаконного переправлення осіб через державний кордон України, оскільки дозволяє встановити умисел, зафіксувати процес реалізації злочинного плану та ідентифікувати реальний розподіл ролей між учасниками організованої групи. Особливе значення цього виду НСРД полягає у можливості фіксації фактів отримання неправомірної вигоди та забезпеченні невідкладного припинення злочинної діяльності у разі використання розрахунків фіатними коштами. Судова практика підтверджує, що належна процесуальна та технічна фіксація контрольованих дій забезпечує їхню високу доказову цінність. Водночас важливим залишається питання відмежування контролю від провокації злочину, що потребує більш чіткого нормативного закріплення та судових критеріїв оцінки. Отже, удосконалення механізмів застосування контролю за вчиненням злочину є ключовим напрямом підвищення ефективності протидії незаконному переправленню осіб через державний кордон України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Халимон С. І., Ковальчук Ю. В. Незаконна міграція осіб призовного віку через державний кордон України: аналіз громадської думки. *Закон і кордон = Law&Border* : науковий журнал. 2024. №2(4). С. 203–225. <https://doi.org/10.32453/913eg760>
2. Khalymon, S., Chlevickaitė, G., Kuryliuk, Y., Nikolaienko, T., & Stepanova, Y. (2025). War, martial law, and mobilisation: Exploring the characteristics of human smuggling at Ukraine's borders in 2022–2023. *European Journal of Criminology*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14773708251318476>
3. Смаглюк С. В. Правове регулювання процесуальної діяльності з проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. *Наше право*. 2022. № 4. С. 211–218.
4. Пчолкін В., Федосова О. Завдання та напрями застосування негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. *Юридичний вісник*. 2025. № 1. С. 108–115.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 27.10.2025)
6. Доказування за фактами порушень державного кордону: навчальний посібник / Л. Ю. Капітанчук, О. В. Андрушко, В. Ю. Мазур, А. З. Сорока. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015. 140 с.
7. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»: науково-практичний коментар. / за заг. ред. доктора юрид. наук, професора А.М. Притули. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. 236 с.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України від 20.10.2011 № 12-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text> (дата звернення: 27.10.2025)
9. Бегалов Є. П. Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України : дис.... канд. юрид. наук. НАВС. Київ, 2020. 278 с.
10. Горин М. С. Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2023. 255с.
11. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10 березня 2025 року у справі № 308/11109/23 (провадження № 1-кп/308/764/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126038754> (дата звернення: 27.10.2025)
12. Вирок Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 14 квітня 2025 року у справі № 452/2618/24, провадження № 1-кп/452/16/2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/1271103386> (дата звернення: 27.10.2025)
13. Сибаль О. Б. Контроль за вчиненням злочину : кримінально-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 337–342. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/81>
14. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10 березня 2025 року у справі № 308/11109/23 (провадження № 1-кп/308/764/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126038754> (дата звернення: 27.10.2025)
15. Вирок Великоберезнянського районного суду Закарпатської області від 05 травня 2025 року у справі № 304/636/24 (провадження № 1-кп/298/48/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127111324> (дата звернення: 27.10.2025)
16. Вирок Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 14 квітня 2025 року у справі № 452/2618/24, провадження № 1-кп/452/16/2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127033386> (дата звернення: 27.10.2025)
17. Крет Г. Р. Контроль за вчиненням злочину: нормативне закріплення та практика проведення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021 № 51. С. 132–136. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.26>
18. Колесник В. А. Гарантії дотримання прав особи при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2021. Вип. 63. С. 293–297.
19. Докази і доказування. Практика Верховного Суду URL: <https://surl.li/mghiee> (дата звернення: 27.10.2025)
20. Дахно О. Ю. Порядок засекречування, розсекречування та знищення матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій: національний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 156–160.
21. Черниш Р. Ф., Пастух Ю. С. Використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій: окремі практичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 299–301.
22. Лісовий О. О. Деякі аспекти вдосконалення правового регулювання судового контролю при проведенні НСРД, пов'язаних із використанням технічних засобів. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2020. № 2 (40). С. 159–168.
23. Вирок Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 05 березня 2024 року у справі № 495/12981/23 (провадження № 1-кп/495/326/2024). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117863677> (дата звернення: 27.10.2025)
24. Вирок Богородчанського районного суду Івано-Франківської області від 01 травня 2024 року у справі № 338/658/23 (провадження № 1-кп/338/26/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118768943> (дата звернення: 27.10.2025)
25. Саєнко В. В. Аналіз стану наукового дослідження проблем розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням віртуальних активів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 5 ч. 3. С. 280–294. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.41>

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025